

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра таксації лісу та лісового менеджменту

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор ННІ ЛіСПГ
Роман ВАСИЛИШИН

«23» травня 2024 р.

«СХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри таксації лісу та лісового
менеджменту

протокол № 11 від «20» 05.2024 р.

Т.в.о. завідувача кафедри

Віктор МИРОНЮК

«РОЗГЛЯНУТО»

Гарант ОП «Лісове господарство»

Наталія ПУЗРІНА

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Економіка лісового господарства

(назва навчальної дисципліни)

Рік підготовки

Семестр

Галузь знань – 20 Аграрні науки та продовольство

Лекційні заняття

Спеціальність 205 Лісове господарство

(шифр і назва спеціальності)

Практичні заняття

Освітня програма Лісове господарство

(назва спеціалізації)

Лабораторні заняття

ННІ лісового і садово-паркового господарства

(назва інституту)

Самостійна робота

Розробники програми: к.с.-г.н., доцент Кравець П.В.,
к.с.-г.н., доцент Домашовець Г.С.

Кількість тижневих годин для

денної форми навчання:

аудиторних

самостійної роботи студента

Київ - 2024 р.

Опис навчальної дисципліни

Економіка лісового господарства

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Освітня програма	Лісове господарство	
Спеціальність	205 Лісове господарство	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів	4	
Кількість змістовних модулів	3	
Форма контролю	Іспит	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм здобуття вищої освіти		
Рік підготовки	4	4
Семестр	7	7
Лекційні заняття	30 год	8 год
Практичні заняття	30 год	6 год
Лабораторні заняття		
Самостійна робота	60 год	106 год
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	4 год	

1. Мета, завдання, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Мета. З переходом економіки України до ринку зростають вимоги до економічної підготовки спеціалістів. Вивчення дисципліни «Економіка лісового господарства» має за мету надати студентам знання, уміння та навички, необхідні для професійної діяльності в лісовому і садово-парковому господарстві. «Економіка лісового господарства» – прикладна економічна дисципліна, яка вивчає форми прояву економічних законів у лісовому і садово-парковому господарстві, базується на загальноекономічних та технологічних дисциплінах і, водночас, є базовою при вивченні інших прикладних економічних дисциплін.

Завдання – допомогти студентам вивчити конкретні форми прояву у лісовому господарстві економічних законів та категорій і на цій основі прищепити їм навички самостійного економічного аналізу для прийняття ефективних управлінських рішень.

В результаті вивчення економіки лісового і садово-паркового господарства студенти повинні володіти сучасними досягненнями вітчизняної та зарубіжної економічної науки.

Вони повинні знати:

- економічні основи виробництва в лісовому і садово-парковому господарстві;
- сутність та зміст основних економічних категорій: продуктивність праці, собівартість продукції, ціна, прибуток, рентабельність;
- шляхи підвищення ефективності лісогосподарського виробництва;
- наукові основи багатоцільового використання лісових ресурсів та шляхи підвищення ефективності виробництва;
- методи економічного обґрунтування господарських заходів для прийняття управлінських рішень.

Студенти повинні вміти виконувати техніко-економічні розрахунки і на їх основі здійснювати аналіз альтернативних варіантів для вибору оптимальних рішень.

Вивченню економіки лісового господарства повинно передувати засвоєння студентами таких дисциплін як вища математика, інформатика, основи економічної теорії.

Економіка лісового господарства є фундаментом для вивчення таких дисциплін як організація лісогосподарського виробництва, планування лісогосподарського виробництва, планування зеленого господарства, менеджмент лісових ресурсів, бухгалтерський облік і аудит, управління лісогосподарським виробництвом.

Реалізація даної типової програми здійснюється шляхом розробки робочої програми на підставі відповідних інструктивних документів. Робоча програма включає послідовність вивчення тем, розподіл навчального часу за видами занять і темами з урахуванням навчального плану зі спеціальності, вимог суміжних та спеціальних кафедр.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК): здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі лісового і мисливського господарства або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів лісівничої науки і характеризується комплексністю та відповідністю природних зональних умов.

загальні компетентності:

ЗК 7. Знання та розуміння предметної області та розуміння професії.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК1. Здатність застосовувати знання і уміння лісівничої науки й практичний досвід ведення лісового господарства.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент набуде певні **програмні результати навчання**, а саме:

ПРН4. Володіти базовими гуманітарними, природничо-науковими та професійними знаннями для вирішення завдань з організації та ведення лісового господарства.;

ПРН7. Застосовувати законодавчі акти, нормативно-довідкові матеріали, організаційно-управлінську документацію з організації та ведення лісового і мисливського господарства, знання з економіки та права для забезпечення ефективної виробничої діяльності;

ПРН8. Проектувати та організовувати ведення лісового та мисливського господарства відповідно до встановлених вимог;

ПРН 9. Застосовувати лісівничі загальновідомі методи збору дослідного матеріалу та його статистичного опрацювання;

ПРН 10. Аналізувати результати досліджень лісівничо-таксаційних показників дерев, деревостанів, їх продуктивності, стану насаджень та довкілля, стану мисливських тварин та їх кормової бази.

ПРН15. Впроваджувати розроблені проектні рішення у виробництво та забезпечувати ведення лісового господарства на засадах наближеного до природи лісівництва.

2. Програма та структура навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Лісові ресурси та матеріальні активи

Тема 1. Предмет, метод та завдання вивчення дисципліни (2 год.)

Економіка лісового господарства як наукова дисципліна. Предмет, метод, завдання економіки лісового і садово-паркового господарства, її місце в системі природничих, технологічних і суспільних наук. Зміст дисципліни, її зв'язок з іншими дисциплінами навчального плану. Методи економічних досліджень. Порядок вивчення дисципліни. Рекомендована література.

Тема 2. Місце лісового господарства в національній економіці (2 год.)

Класифікатор видів економічної діяльності. Характеристика, особливості лісового господарства. Місце лісового господарства в структурі галузей народного господарства. Значення та місце лісового господарства в економіці України. Підприємства лісового господарства.

Тема 3. Лісовий фонд, лісові ресурси. Використання лісосировинної бази (2 год.)

Основні визначення. Лісові ресурси світу. Лісовий фонд. Зелені насадження. Користування земельними ділянками лісового фонду. Державний лісовий кадастр. Реєстр зелених насаджень. Показники використання лісових ресурсів та оцінки стану зелених насаджень. Характеристика лісів та зелених насаджень України. Сучасний стан використання лісових ресурсів України.

Тема 4. Основні засоби (4 год.)

Матеріальні активи як сукупність виробничих фондів та іншого майна підприємства. Поділ виробничих фондів на основні та оборотні. Оцінка, класифікація і структура основних фондів. Спрацювання, амортизація і відтворення основних фондів. Норми амортизаційних відрахувань. Методи амортизації. Показники забезпечення, стану і ефективності використання основних фондів. Шляхи підвищення ефективності використання основних фондів.

Змістовний модуль 2. Продуктивність праці, витрати і ціноутворення і лісовому і садово-парковому господарстві

Тема 5. Оборотні засоби і обігові кошти (2 год.)

Оборотні фонди, фонди обігу, їх склад, структура та джерела утворення. Кругообіг оборотних засобів. Стадії обороту та показники, які характеризують кругообіг і використання оборотних засобів. Шляхи прискорення кругообігу та підвищення ефективності використання оборотних засобів.

Тема 6. Кадри, продуктивність праці в лісовому і садово-парковому господарстві (2 год.)

Праця, її соціально-економічне значення в суспільному виробництві та лісовому і садово-парковому господарстві. Продуктивність праці. Шляхи підвищення продуктивності праці. Персонал підприємства. Класифікація кадрів. Обіг і плинність кадрів та показники, які їх характеризують. Підготовка, підвищення кваліфікації та атестація кадрів.

Тема 7. Заробітна плата в лісовому господарстві (2 год.)

Поняття про заробітну плату. Структура заробітної плати. Мінімальна заробітна плата. Функції заробітної плати. Організація оплати праці в лісовому

і садово-парковому господарстві. Тарифна система. Форми і системи оплати праці. Оплата праці робітників, службовців, спеціалістів в лісовому і садово-парковому господарстві.

Тема 8. Собівартість, рентабельність, ціноутворення в лісовому господарстві (2 год.)

Класифікація витрат. Собівартість продукції лісового і садово-паркового господарства. Елементи витрат на виробництво, калькуляційні статті витрат. Види собівартості. Ціноутворення. Ціни, функції цін. Особливості ціноутворення на продукцію лісового господарства. Механізм формування цін на необроблену деревину на аукціонах.

Змістовний модуль 3. Економічна ефективність лісового

Тема 9. Фінансування та оподаткування лісового господарства (2 год.)

Фінансування лісового господарства в Україні. Основні джерела фінансування лісового і садово-паркового господарства. Рента в лісовому господарстві. Система оподаткування в Україні. Загальна і спрощена система оподаткування. Оподаткування в лісовому і садово-парковому господарстві. Збір за спеціальне використання лісових ресурсів.

Тема 10. Врахування фактору часу в лісовому господарстві (2 год)

Поняття про фактор часу і норму дисконту (норму росту капіталу) як об'єктивна властивість економічної системи. Поняття про інвестування. Дисконтування, пролонгування, основні фінансові формули. Критерії оцінки ефективності інвестування. Застосування методів інвестиційного аналізу в лісовому господарстві. Економічно оптимальний оборот рубки. Формула Фаустмана. Вплив основних параметрів лісоекономічної системи на тривалість обороту рубки.

Тема 11. Економічна ефективність лісогосподарського виробництва (2 год)

Поняття про ефект і ефективність. Економічний, екологічний, соціальний ефекти. Прибуток і рентабельність. Загальні підходи до аналізу економічної ефективності заходів у лісовому і садово-парковому господарстві. Принципи оцінки економічної ефективності. Економічна ефективність окремих господарських заходів та системи господарських заходів.

Тема 12. Планування і прогнозування розвитку лісового господарства (2 год.)

Сутність, завдання, принципи та особливості планування лісового і садово-паркового господарства. Методи планування та види планів. Організація планування лісового і садово-паркового господарства. Сертифікація лісового господарства. Прогнозування у лісовому і садово-парковому господарстві та його роль у забезпеченні сталого розвитку.

**Структура навчальної дисципліни
4 курс (повний термін)**

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин								
	денна форма					заочна форма			
	тижні	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
			л	пр	с.р.		л	п	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Змістовний модуль 1. Лісові ресурси та матеріальні активи									
Тема 1. Предмет, метод та завдання вивчення дисципліни	1	7	2	-	5	7	-	-	7
Тема 2. Місце лісового господарства в національній економіці	1	9	2	2	5	9	1		8
Тема 3. Лісовий фонд, лісові ресурси. Використання лісосировинної бази	1	11	2	4	5	11	-	-	11
Тема 4. Основні засоби	2	13	4	4	5	13	1	2	10
Разом за змістовним модулем 1	5	40	10	10	20	40	2	2	36
Змістовний модуль 2. Продуктивність праці, витрати і ціноутворення і лісовому господарстві									
Тема 5. Оборотні засоби і обігові кошти	1	9	2	2	5	9	1		8
Тема 6. Кадри, продуктивність праці в лісовому господарстві	1	9	2	2	5	9			9
Тема 7. Заробітна плата в лісовому господарстві	2	9	4	-	5	9	1		8
Тема 8. Собівартість, рентабельність, ціноутворення в лісовому господарстві	1	11	2	4	5	11	1	2	8
Разом за змістовним модулем 2	5	38	10	8	20	38	3	2	33
Змістовний модуль 3. Економічна ефективність лісового господарства									
Тема 9. Фінансування та оподаткування в лісовому господарстві	1	9	2	2	5	9			9
Тема 10. Врахування фактору часу в лісовому господарстві	1	13	2	6	5	13	2	2	9
Тема 11. Економічна ефективність лісогосподарського виробництва	1	12	3	4	5	12	1		11
Тема 12. Планування і прогнозування розвитку лісового господарства	2		3	-	5	8			8
Разом за змістовним модулем 3	5	42	10	12	20	42	3	2	37
Усього годин	15	120	30	30	60	120	8	6	106

3 курс (скорочений термін)

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин								
	денна форма					заочна форма			
	тижні	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
			л	пр	с.р.		л	п	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Змістовний модуль 1. Лісові ресурси та матеріальні активи									
Тема 1. Предмет, метод та завдання вивчення дисципліни	1	7	2	-	5	7	-	-	7
Тема 2. Місце лісового господарства в національній економіці	2	9	2	2	5	9	1		8
Тема 3. Лісовий фонд, лісові ресурси. Використання лісосировинної бази	3	11	2	4	5	11	-	-	11
Тема 4. Основні засоби	4-5	13	4	4	5	13	1	2	10
Разом за змістовним модулем 1		40	10	10	20	40	2	2	36
Змістовний модуль 2. Продуктивність праці, витрати і ціноутворення у лісовому господарстві									
Тема 5. Оборотні засоби і обігові кошти	6	9	2	2	5	9	1		8
Тема 6. Кадри, продуктивність праці в лісовому господарстві	7	9	2	2	5	9			9
Тема 7. Заробітна плата в лісовому господарстві	8-9	9	4	-	5	9	1		8
Тема 8. Собівартість, рентабельність, ціноутворення в лісовому господарстві	10	11	2	4	5	11	1	2	8
Разом за змістовним модулем 2		38	10	8	20	38	3	2	33
Змістовний модуль 3. Економічна ефективність лісового господарства									
Тема 9. Фінансування та оподаткування в лісовому господарстві	11	9	2	2	5	9			9
Тема 10. Врахування фактору часу в лісовому господарстві	12	13	2	6	5	13	2	2	9
Тема 11. Економічна ефективність лісогосподарського виробництва	13	12	3	4	5	12	1		11
Тема 12. Планування і прогнозування розвитку лісового господарства	14-15	8	3	-	5	8			8
Разом за змістовним модулем 3		42	10	12	20	42	3	2	37
Усього годин		120	30	30	60	120	8	6	106

3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Правові та еколого-економічні засади ведення лісового господарства на основі вивчення законодавства України.	2
2	Лісовий фонд і оцінка стану та використання лісосировинних ресурсів	2
3	Розрахунок амортизаційних відрахувань	2
4	Оцінка структури основних засобів та їхнього стану.	2
5	Розрахунок ефективності використання основних засобів підприємства.	2
6	Оцінка структури оборотних засобів та показників їхнього використання	2
7	Розрахунок рівня продуктивності праці при виконанні робіт механізованим та ручним способом.	2
8	Заробітна плата в лісовому господарстві	2
9	Собівартість і ціни на продукцію лісового господарства	2
10	Розрахунок розміру збору за спеціальне використання лісових ресурсів.	2
11	Формування цін на продукцію лісового господарства.	2
12	Застосування методів інвестиційного аналізу для порівняння альтернатив придбання та оренди машини.	2
13	Розрахунок вартості лісових земель за формулою Фаустмана	4
14	Розрахунок економічного ефекту альтернативних варіантів лісовідновлення	2

4. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Місце лісового господарства в народному господарстві України. Характеристика галузі	4
2	Характеристика природно-ресурсної бази лісового господарства	8
3	Основні засоби на лісогосподарських підприємствах	8
4	Оборотні засоби на лісогосподарських підприємствах	8
5	Розрахунок розміру рентної плати та формування собівартості лісопродукції	8
6	Заробітна плата на лісогосподарських підприємствах	8
7	Фінансування та оподаткування лісогосподарських підприємств (філій)	8
8	Економічна ефективність лісового господарства	8

5. Засоби діагностики результатів навчання:

захист практичних робіт;
модульні тести;
екзамен

6. Методи навчання

У процесі викладання дисципліни «Економіка лісового господарства» використовуються такі методи:

- 1) словесний метод (бесіда, лекція; навчальні дискусії, співбесіда тощо);
- 2) практичний метод (практичні заняття, аналіз життєвих ситуацій);
- 3) наочний метод (метод ілюстрацій, метод демонстрацій);
- 4) робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування);
- 5) відеометод (дистанційні, мультимедійні матеріали електронного навчального курсу);
- 6) самостійна робота (виконання завдань);
- 7) методи контролю (самоконтролю, взаємоконтролю), корекції (самокорекції, взаємокорекції) за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.

7. Методи оцінювання

- захист практичних робіт;
- модульне тестування на електронному навчальному курсі на платформі дистанційного навчання Moodle;
- екзамен (підсумковий тест на електронному навчальному курсі, два відкритих теоретичних питання та співбесіда).

8. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти. Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл.1 чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України».

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна за результати складання екзамену	
	екзаменів	заліків
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	
60-73	задовільно	
0-59	незадовільно	не зараховано

Для визначення рейтингу здобувача вищої освіти із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу здобувача вищої освіти з навчальної роботи $R_{\text{нр}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$.

Відповідно до «Положення про екзамени та заліки у Національному університеті біоресурсів і природокористування України», затвердженого Вченою радою НУБіП України 26.04.2023 р., рейтинг студента з навчальної роботи $R_{\text{нр}}$ стосовно вивчення дисципліни «Економіка лісового господарства» визначається за формулою:

$$R_{HP} = \frac{0,7 \cdot (R^{(1)}_{3M} \cdot K^{(1)}_{3M} + \dots + R^{(n)}_{3M} \cdot K^{(n)}_{3M})}{K_{дис}}$$

де $R^{(1)}_{3M}, \dots, R^{(n)}_{3M}$ – рейтингові оцінки змістових модулів за 100-бальною шкалою;

n – кількість змістових модулів;

$K^{(1)}_{3M}, \dots, K^{(n)}_{3M}$ – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для відповідного змістового модуля;

$K_{дис} = K^{(1)}_{3M} + \dots + K^{(n)}_{3M}$ – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для дисципліни у поточному семестрі;

Рейтинг студента (слухача) з навчальної роботи округлюється до цілого числа.

Рейтинг з додаткової роботи $R_{др}$ додається до R_{HP} і не може перевищувати 20 балів. Він визначається лектором і надається студентам рішенням кафедри за виконання робіт, які не передбачені навчальним планом, але сприяють підвищенню рівня знань студентів з дисципліни.

Рейтинг штрафний $R_{штр}$ не перевищує 5 балів і віднімається від R_{HP} . Він визначається лектором і вводиться рішенням кафедри для студентів, які матеріал змістового модуля засвоїли невчасно, не дотримувалися графіка роботи, пропускали заняття тощо.

Студенти, які впродовж періоду вивчення навчальної дисципліни набрали менше 42 балів, не допускаються до заліку і зобов'язані підвищити рейтинг на додаткових заняттях.

9. Навчально-методичне забезпечення

1. Економіка лісового господарства: електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України Elearn.nubip.edu.ua)
<https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=1552>
2. Економіка лісового господарства: електронний навчальний курс (для студентів заочної форми навчання) навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України Elearn.nubip.edu.ua)
<https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2772>
3. Кравець П.В., Домашовець Г.С., Васишин Р.Д. та ін. Конспект лекцій з дисципліни «Економіка лісового господарства» для студентів освітнього ступеня «Бакалавр» за спеціальністю 205 Лісове господарство / К.: «Компрінт», 2022. – 105 с.
4. Кравець П.В., Домашовець Г.С., Васишин Р.Д. та ін. Практикум для виконання лабораторно-практичних робіт з дисципліни «Економіка лісового» студентам освітнього ступеня «Бакалавр» за спеціальністю 205 Лісове господарство. К.: «Компрінт», 2022. – 75с.
5. Кравець П.В., Домашовець Г.С., Васишин Р.Д. та ін. Робочий зошит для виконання лабораторно-практичних робіт з дисципліни «Економіка лісового господарства» для студентів освітнього ступеня «Бакалавр» за спеціальністю 205 Лісове господарство. К.: «Компрінт», 2022. – 27с.

10. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Синякевич І. М. Економіка галузей лісового комплексу: Підручник. – Львів: Світ, 1996. – 184 с.
2. Пітер Пірс Основи економіки лісового господарства. – К.: «ЕКО-інформ», 2006. – 220 с.

Допоміжні:

3. Синякевич І. М. Економіка лісокористування: Навч. підручник. – Львів: ІЗМН. – 2000. – 402 с.
4. Генсірук С. А., Фурдичко О. І., Бондар В. С. Історія лісівництва в Україні. – Львів: Либідь, 1995. – 424 с.
5. Gregory G. R. Resource Economics for Foresters. – New York: John Wiley & Sons, 1987. – 447 pp.
6. Johansson P.-O., Lidfren K.-G. The Economics of Forestry and Natural Resources. – Oxford, UK: Basil Blackwell, 1985. – 291 p.

Інформаційні ресурси

1. **Національний класифікатор України.** Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:210 : прийнято та надано чинності наказом Держспоживстандарту України № 457 від 11.10.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kved.ukrstat.gov.ua>.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби", затверджене наказом Міністерства фінансів України : від 27.04.2000 р. № 92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/z0288-00
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість", затверджене наказом Міністерства фінансів України: від 08.10.1999 р. № 237 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/z0725-99.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Зпаси", затверджене наказом Міністерства фінансів України: від 20.10.1999 р. № 246 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/z0751-99.
5. Закон України "Про оплату праці" від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР із останніми змінами від 16.01.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/108/95-вр.
6. **Генеральна Угода** між Кабінетом Міністрів України і профспілковими об'єднаннями України : від 19.08.1995 р. № 125 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0125697-95.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" : Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246 [Електронний ресурс].